

אוצר

בין אדם לחבירו

צילומי מקורות

גניבת דעת

מכון תורת האדם לאדם
צפת

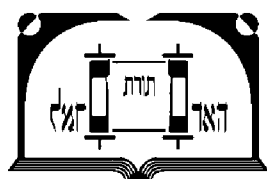
מכון לביקורת אמונה ודעה בעניני תורה ומצוות

בס"ד

אוסף צילומים בהלכות בין אדם לחבירו

ניתן לערוך חיפוש בתוך הקובץ CTRL F

ניתן לפתוח חלון סימניות לראות רשימת הספרים CTRL B

מכון למקור הלכות שבין אדם לחבירו והפנמן

מכון תורת האדם לאדם, צפת

ל'ת' 387

לפסוק כן, ולחייב צעה"ב, ואין צה מנהג מדינה, כי זהו מקרה אשר קורה, וגם אין צ"ד מחוייב לקבל פירושיהם על החוק, שזהו נגד דעת תורה.

ע"כ פסקנו, (א) דצ' החדרים אשר שמשו לבית עסק אין להשוכר זכות לקבל דמי מפתח מלד צ' הטעמים, א, שלא הוכח ששלמו דמי מפתח, ואי אפשר להוציא מצעה"ב ויכול להשכיר במקום כזה צה אשר לא ישתוא לבח דמי מפתח, ב, מכיון שאינו יכול לשנות מבית עסק למגורים, וכבר מוזמן שנפסק השמוש לבית עסק משום שאי אפשר, היה לרין חיכך להתזר לצעה"ב אה 2 החדרים האלו.

(ב) שאר צ' החדרים ששכר עבור אמו, והחווה נכתב על שם אמו כמו שראיתי בצוה, ואח"כ נכנס הוא לגור מלד מנהג המדינה שמי שדר עם הדייר הראשון ששה חדשים יכול להשאר בדירה במקום השוכר הראשון, בשני החדרים האלו יכול להשאר שם השוכר וישלם דמי שכירות

כמו ששילם עד עתה, ואם אינו רוצה להשאר ורוצה למסרו לאחר בדמי מפתח, לרין צעה"ב להרשות לו או לבח לו חלק של שוכר בדמי מפתח אשר מליע הקונה לבח עבור צ' החדרים האלו, אחרי שינוכה מזה כל מה שנרין לבחן את הדירה שנמקלקל לא ע"י שימוש סביר, לרין להתזירה כמו שהיה חוץ מקלקול של שימוש סביר, והולאה זו ינוכה מחלקו של דמי מפתח שמקבל השוכר ע"פ המנהג.

(ג) אם ישאר בדירת שני החדרים, אחרי פטירתו לא יוכלו הצנים לקבל שום דבר מהדירה, כי אף שישנו עמו ששה חדשים יותר, זכות זה הוא רק מי שדר עם השוכר הראשון, אבל מי שיקבל הדירה משום הגנת הדייר שינן עמו ששה חדשים לא יוכל עוד הפעם להוריש לאחר שיהיה עמו ששה חדשים כמפורש בצמנהגיהם שם.

נאם ישראל יעקב פישר

סימן קנד

בענין תווח

לדעתי איכא גניבת דעת, אשר הקונה חושב שעשה לו טובה, ולא לקח ממנו דמי תווח, וזה היה טובה עצמו, וגם איכא חשש גזילה, אף דהמנהג הוא דמשלמין דמי תווח באותו מחיר שלקח לעצמו, מ"מ יש הרבה מחווכין שמורידין קלח מהמחיר ומתפשרין בצחום, שגם הוא היה מתפשר לפעמים, ואיך הוא לוקח לעצמו כל דמי התווח. נאם ישראל יעקב פישר

מה ששאל מע"כ שהוא עוסק בתווח ולפעמים הוא מחווח לאנשים חשונים, אשר הוא מתבייש לבקש מהם דמי תווח, אי מותר להערים לו ולומר לו שהמקח הוא יותר יקר, כגון שביקש לתווח שיראה לחפש לו סופר פלוני לכמוז לו ס"ת, והוא אומר לו שהס"ת יהיה גמור לזמן פלוני, ויגיד לו מחיר יותר יקר, ויכניס במחיר גם דמי התווח שלו.

סימן קנה

בענין הרוחת דמי נסיעה

לדון אם יכול להיות כשהוא הולך ברגל הוא יותר מתאמץ ואין לו כח כ"כ ללמוד עם בנו, וא"כ אין כאן השאלה על ענש הנאחז ולקיימתו כסף זה, אלא שאלה על כל סך הכסף שנתן לו עבור ללמוד עם בנו, כיון דצכה"ג שיקע במכונית יהיה לו ראש במנוחה שיכול ללמוד יותר טוב עם בנו.

והנה ענש נדון הא' יש להוכיח מהא דאמרינן בנזיר דף כ"ד ע"ב באשה שקמלה מעיסתה דצכה"ג משכחת

מעשה באחד שנתן עבור אחד שמלמד את בנו כך וכך, וגם נתן לו עבור נסיעות להגיע למקום בנו, וזה לשאלו אם מותר לו ללכת רגלי ולקחת את הכסף לעצמו, כיון שזה נתן לו עבור נסיעה.

והנה השאלה מדינית מלד צ' דברים, (א) אי יש לו רשות כשאחד נתן לו עבור דבר מיוחד, והוא עושה באופן שריות הכסף הזה, האם מותר לו ליהנות, (ב) יש

שו"ת אגרות משה חלק יו"ד ג סימן קלג

לבישת מנעלים שהיו של מת י"ג אלול תשכ"ט מע"כ ידידי הנכבד הרה"ג מהר"ר משה דוב סילמאן שליט"א רב בס' פאולא.

הנה בדבר לבישת מנעלים של מי ששבק חיים לכל חי, יש נזהרים בזה מפני שאיכא בצואת הר' יהודה החסיד שלא ללבוש מנעלים של מת, אבל שמעתי שהגרי"ל צירעלזאן ז"ל כתב בתשובותיו שהוא טעות סופר וצריך לגרוס מנעלים של מתה והכוונה מעור בהמה שמתה, והוא מהגמ' דחולין דף צ"ד ע"א שאיכא חשש סכנה דשמא היתה הבהמה שמתה מנשיכת נחש כדפרש"י שם. (והספר אין אצלי). אבל מסתבר לע"ד דאין להגיה דאה"נ דאסר ר"י החסיד מנעלים של מת, משום דמגמ' זו דחולין שמעינן שיש לחוש בעור מתה לשמא מתה ע"י נשיכת נחש אף שהוא מיעוטא דמיעוטא, משום דלסכנה יש לחוש אף לדבר שלא מצוי כלל, לכן אסר ללבוש גם מנעלים של אדם שמת דשמא מת ממחלה מתדבקת, ואף שלא שכיחא שלא ידעו שהיה חולה במחלה מתדבקת, מ"מ הא יש לחוש לסכנה גם לדבר שלא מצוי, אבל א"כ הוא דוקא בלא ידוע ממה מת דבידוע שמת ממחלה שלא מתדבקת אין לחוש, ולא מסתבר שאסר מנעלים של כל מת בשביל גזירה דמנעלים של מת שלא ידוע ממה מת. אך אפשר שאסר למי שאינו יודע ממה מת אף שאמר לו המוכר והנותן לו שמת ממחלה שלא מתדבקת או מרוב זקנה ואין לו לסמוך על דבריו מדין ע"א = עד אחד = נאמן באיסורין כיון דנמצאים בני אדם שאין לסמוך על דבריהם, לא רק כשמכר לו שיש אלו שחשודין על איסור דאונאה, אלא אף כשנתן לו במתנה שלא ירויח כלום בקבלתו נמי אין לו לסמוך עליו דאולי אומר זה מסכרא ואומדנא בעלמא מחמת שסומך על רובא שרוב המחלות אינן מתדבקות ואינו חושש למיעוטא אף לסכנה. אבל למי שידע ודאי ממה מת אין טעם לאסור.

ואף שאיכא כמה דברים מהצואה שלא ידוע הטעם שאפשר שגם צואה זו היא בלא טעם ידוע לנו, מ"מ מה שאיכא לפרש שהוא מטעם ידוע לנו יש לפרש כן כוונת צואתו ולא להחמיר על מה שליכא טעם. ולכן מנעלים של אחיו ז"ל מותר ללבוש מאחר שידוע לו אופן מיתתו.

והנה לכאורה קשה הא דתניא התם בחולין לא ימכור סנדל של מתה בכלל של חיה שחוטא מפני ב' דברים אחד מפני שמתעהו ואחד מפני הסכנה, והא בשביל הסכנה יש לאסור אף כשיאמר לו שהוא סנדל של מתה, דאף שהלוקח לא איכפת ליה משום שאינו חושש למיעוטא מ"מ כיון שבסכנה יש לחוש למיעוטא יש לאסור ליתן לו, דהרי אפשר שמסכנהו שהוא אסור אף שהוא ברצונו דאסור לאדם לסכן אף את עצמו, ונמצא שאיכא בזה איסור דלפני עור בין כמדדשו בין כפשוטו דהא גורם לו לעבור על איסור זה שאסור לסכן עצמו שהוא לפ"ע = לפני עור = כמדדשו, וגם כפשוטו דהא אפשר שמסכנהו ממש, והמקבל הא הוא עור בזה שחושב שליכא סכנה.

ולכן צריך לפרש דאיירי שהמוכר יודע בודאי ממה מתה הבהמה שלא היה זה מנשיכת נחש, שלכן אם היה מודיעו ומאמינו היה מותר. משום דבבהמה ליכא למיחש שמא היה לה מחלה מתדבקת שיזיק לאנשים דכמעט ליכא דבר כזה, ומעור חזירים שמשמע בתענית דף כ"א ע"ב דמתדבק מחלה מהם לאינשי הרי אין הדרך לעשות מעורם מנעלים אלא הנכרים האוכלים בשר חזיר אוכלין גם את העור דעור חזיר כבשרו כדתנן בחולין דף קכ"ב ע"א, ונמצא שהסכנה היא רק באם מתה מנשיכת נחש כדפרש"י, שלא שייך שיטעו באומדנא שלכן כשמאמינו שאינו משקר היה מותר ליקח הסנדל ללבושו, אבל כשאמר לו שהוא מעור של בריאה שחוטא אסור לבד אונאת הממון דאין עורה חזק כשל שחוטא גם מפני הסכנה, ולא מצד שאיכא סכנה מאחר דאיירי דידוע שמתה כדרכה ולא מנשיכת נחש, אלא מצד שמכשילו בהאיסור שהיה אסור לו לקנות ממנו אם היה אומר לו שהיא מבהמה מתה שידוע שמתה כדרכה שלא מנשיכת נחש, משום שמחשש סכנה היה אסור לו להאמין לסתם ע"א מחשש שמא מחמת שאינו חושש למיעוטא משקר לומר שידוע שאינו מנשיכת נחש, ובאמירתו שהוא משחוטא לא עלתה על דעתיה לחשוש משקר, והווי שני הטעמים מצד אונאה ולא חשש סכנה ממש, אבל חדא אונאה היא בהתפץ שהוא ענין שיוי ממון מצד שהעור דמתה אינו חזק כשל שחוטא, וחדא

ג'תתקצ"ג

אוצר פ"ו מהלכות יסודית המלך

הנבואה אחת וחצי שקל לא מייבטו חורה חק. אכן כאלן ברברי רבינו שהנביא המנבא פירוש אחר במלואה שלא שמענו אותי פירוש חמשה רבינו או שאמר שאוחן מלוח שנלסו ישראל אינן לדורי דורות. אפי' דגם זה לא ביטל אלא מקלח מליה מ"ח הרי נבואתי כולה שקרית שהרי הוא לא ניבא לקיים המלות אלא שניבא שבאוימה מלוח ששמענו מפי משרע"ה כך פירושה או על כך זמן ניחנה. ונמלא נבואתו זו כולה שקרית שהרי אי אפשר שיהי' פירוש אחר במלואה זו או רק על זמן. וכיון שנדע לנו שנבואתו שקרית בהכרח יפה נחב רבינו דיוחק כדן נביא השקד שהרי נודע אללינו שכל נבואתו שהמנבא והיינו שהמנבא בפירוש המלוח זה הכל שקר שאי אפשר שיליהו השם כן. ולא פטרו מכמים אלא נמנבא חלי דבר שקר יחלי דבר אחת ומיטיעא דדבר ולא חלי דבר. משא"כ הכא דברי רבינו נכונים וברורים לפי ענין. יכל זה פשוט יכבוד לפשרי' והכבדתי מלין להיליח מלבו של רבב לחם שגיה שגניח נליט:

הרי שהמנבא לבטל מקלח מלוח שלוח די איכ הרי נבואתו כולה שקרית מה לי היו דבריו בענייני העולם מה לי היו דבריו לבטל מלוח שלימה מה לי היו דבריו לבטל מקלח מלוח מה לי היו דבריו אפי' לקיים מלוח בין כך ובין כך כיון שמלאנוהו שקר ונדע לנו שנבואו שקרית הרי זה ניבא שקר ויחנק. רק דבגמרא קאמר בשנבואתו על קיום מקלח וביטול מקלח דשאר מלות והיינו שאמר שדי' לוחו להוסיף העם לקיים מקלח מלוח אחת ולבטל מקלחה:

והנה חלי הנבואה היינו שדי' לוחו לקיים מקלח מלוח זו אחת שכך היה נבואת הנביאים וכמו שאמר מלאכי זכרו חרות משה שבדי יכמו שכחב רבינו כאלן [הלכה ב']. אבל חלי נבואתו הדי' במה שאמר שדי' לוחו לבטל מקלח מלוח זו ודאי שקר שהרי אי אפשר שילוח די' כן. ונמלא נבואתו חלי אחת וחלי שקר וכזו דרשו ז"ל דפטור מקרא דכי יזיד וגו' ודרשין דבר ולא חלי דבר והיינו כגונא דהכא שהחלי

ה"ה הלכות רעות

פרק ב' הלכה ו'

דאיכלע לבי רב יהודא ופתח לו חביות המכורות לחנוני ומשני ר"י אודעי' אי נמי שאני טילא דחביב כו'. ומאי טעמא לא משני לי נמי ר"י בשביל כבודו דטולא טניד הכי. וז"ל דבאמת בשביל כבודו שפיר דמי והא ודאי ופשוט לכל דלא דמי ממכד כעבוד חבירו בממוני ולא איכפת לי' גם הפסידו בשביל חבירו למכדד חבירו בלבד וכדבר שאין בו הפסד ממון. ואיכ טדיין קשה משום כבודו מי שרי והא טדיין יש כאלן נניבת דעת שיה סביר שהוא ממונו בשבילו ובאמת אין רלונו להפסיד ממוני בשבילו רק לכבדו בלבד ואיך ס"ד דברי ככהאי גונא חנא. דודאי אפי' הוא סביר שמכדדו בכבוד גדול ובאמת אינו אלא כבוד קטן נמי יש כאלן נניבת דעת יכדחא דשמעי' דמר שמואל דיהיב טריפה בחוקת כשרה אפי' דגם טריפה ביה חייה סך רק שהכשרה יקר ממנו. וראי' מדחקן ספי' דמכית [ד"יב ע"ב] כיוצא בו רוח שגלה לעיר מקלטו ורלו אנשי העיר לכדו יאמר להם רוח אני כו'. ובהר"ש [ספ"ו דבבבטיח משנה ח] נחב בשם הירושלמי טלה דהך מתניין אמר ר"י הדא בר נש דחתי חרד מכילתא ואזיל לאתר ואינין מוקרין לי' בנין חרתי לריך לומר להא חדא מכילתא

אסור לאדם להנהיג עצמו ברברי חלקות ופיתוי ולא יהי' אחר במה ואחר בלבד אלא חוכו כבדו והענין שבכ"ב הוא הדבר שבמה. ואסור לננוב דעת הבריות ואפילו דעת הנכרי כיצד לא ימכור לנכרי בשר נבילה במקום בשר שחוטטה ולא מנע"ל של מתה במקום מנע"ל של שחוטטה. ולא יסרהב בחבירו שיאכ"ל אצלו והוא יודע שאינו אוב"ל ולא ירבה לו בהקרובת והוא יודע שאינו מקבל. ולא יפתח לו חביות שהוא צריך לפותחן למוכרן כדי לפתוחו שבשבי"ב כבודו פתח בו: הוא מפרק ניד הנסה [דליה ט"א] ולא יפתח לו חביות המכורות לחנוני אלא איכ הווייעהו ולא יאמר לו כו' ואם בשביל כבודו מותר איני כו'. פירש"י בשביל כבודו של אורח להודיע לבריות שחביב עליו ביותר ע"כ. והנה משמע דקאי גם ארישא ולא יפתח לו חביות דלס בשביל כבודו מותר וכבר תמה כן הרב כסף משנה ולא מירץ כלום. ומאי דנראה לי דרבינו הוקשה לו בגמרא נמר הכי דפריך משולא

פשוט לאסור דהיינו גניבת דעת שזה מחשב שהפסיד ממונו בשבילו ובאמת אינו כן. וא"כ לא מלינו לשנויי בהא דרב יהודה ועולא דמשום כבודו הוי דהא אפי' אי הוי משום כבודו אסור והוי גניבת דעת שאולי ה"כ בבור שמפסיד ממונו בשבילו ובאמת לא הפסיד ממונו והוי גניבת דעת. וע"כ הולך לשנויי שיכילא אחרת. ילפי' זה אחי שפיר נמי דכרי רבינו דאיהו לא כתב הך ללא יאמר סוף מפק ריקן דזה נלמד ג"כ דהך דמאי שנה. רק כתב הך ללא יפתח חביות וכו' ליכא למימר דמשום כבודו מותר דהא אף גזים כבודו אסור ע"כ השמיט זה ואחי שפיר כן נראה לי:

איברא כא קשה מדוע השמיט רבינו הא דמשני הלמודא בעובדא דעולא ורב יהודה דשאני עולא דהיי חביב לרב יהודה דכלאו הכי פתח לי' דשמענו מזה דין חדש דהיי דהי' פותח ג"כ חבית שאינה מכירה בשבילו עכשיו נמי דיש לו מכורה ראוי לפיחמה סתמא ולא איכפת לן כמה דיטעה ויסבור בשבילו הפסיד כל החבית כיון דבאמת הוי עישה כן וא"כ מדוע השמיט רבינו דבר זה. וראיתי שכבר תמה בן הרב בית יוסף טור מ"מ [סימן רכ"ח] ע"ין שם:

ומאי דנראה לפי ענין דזה. דהוקשה לרבינו קשיית החוס' [שם סוף ע"ב] בעובדא דרבא ורב ספרא דפנשו במר זוטרא ואמר להו למה להו לרבנן דטריח ואחו כולי האי ואמר לו רב ספרא אכן לא הוי ידעינן דקאחי מר אי ידעי טפי טרחנא אמר לי' רבא מאי טעמא כו' א"ל והא קמטעי לי' כו'. והקשו החוס' ד"ה והא כיון דכלאו הכי הוי באים לכבודו דאמר לי' טפי הוי טרחנא אי"כ שרי בכהאי גוונא כמו שאמרינן בר"י ועולא ע"ין שם מה שדחקו להרץ. ולפי ענין דבאמת יש להבין וזכהאי גוונא דהוי חביב ואלו הוי' לו חביות אחרות ה"י פותח אף שאין מכירות מי שרי עכשיו והרי כל המהגה את חבירו טרע כי סושו ליהנות ממונו וע"כ אמרו [פ"ק דב"ח] ובמגילה [דכ"ו ע"ב] מתנה כמכר וכן אמרו בפרק חוקת הבתים [דנ"ג ע"א] מאן דיהיב מתנה בעין יפה יהיב ובהדיא אמרו בפ"ג דנדרים [דכ"ד ע"א] לאו כלבא אגא דמתהיית מיך ולא מתהנית מיכא כו' לאו מלכא אגא דמתהיית לך ולא מתהנית את לי' כו' ע"ין שם כי אורח כל ארעא זה מהנה לזה כעת והי' יום מחר חליטות אלה חבירו מהגה לו ומי שאינו כאן נקרא בנדרים כ"ל כלבא. וא"כ זה האורח סגננס לביתו של זה והלה פותח חבית

מכילתא אגא נמיר כו' ע"ין שם. הרי דאע"ג דגם בשביל מרדא מכילתא הוי מכבדים אותו וכן אפי' הוא רואה מכבדים כח"ש אפ"כ כו' אפי' הכי כיון דטעשיו הנכדים ביותר לרין לומר להם. הכי נמי דכומי לרין לומר לו לכל יחשוב שמכבדו ביותר וא"כ גניבת דעת והבן:

וצריך לומר דהא כלאו הכי קשה דהא ע"כ בהך דלא יאמר לו סוף שמן מפק ריקן ע"כ ליל דמיידי ריועש בחבירו שלא יסוף דאש לא כן מה אגאי לי' לרמאה ברמאותי הא חבירו ירעה לטוף ויראה שאין בו וכן פירש"י דמיידי ריועש שאינו סוף. וא"כ קשה הא כלאו הכי אסור אפי' יש בו שמן וכדמנן הסם אל יסרסב אדם בחבירו לפסיד אולו ודע בו שאינו טיעד ולא ירבה נחמדיבת כו' ע"ין שם ומאי שנה דקאמר סוף ריקן הא אפי' מלא אסור:

וואורי יתכן דרק לבקש ממנו הרנס פתחיה ולסרסב בו הוא דאסור אבל לומר לו פטח אמת שפיר דמי' וקאח רא"י מפ"ק דתולין [ד"ז פ"ב] שמש רבי נפק לאפי' אמר לו ריועש סטוד אגאי אמר לי' הן נהבו פניו של רבי כו' ע"ין שם. וקשה היכי עביד רבי הכי לבקש ממנו שיאכל אולו וברי' ה"י יודע ברי' פתח בן יאיר שאינו מקבל הדע תמאי דלבו פניו של רבי כשאמר לי' הן וא"כ הא אסור בכהאי גוונא. וע"כ דלשאלו פעם אחת שפיר דמי רק לסרסב אסור. מיהו יש לדחות כמו דמשני הלמודא בעובדא דעולא ורב יהודה שאני עולא דחביב לי' לרי' דכלאו הכי נמי פתוחי מפתח לי' ע"ין שם. הכי נמי דכומי ברבי' וראיתי בספר תורת חיים שחירץ לחלק כ"ל]:

וצריך לומר דבאמת כוונתו באמרו סוף היחה רק לכבדו שהוא מבקש ממנו לסוף וזה אינו רואה לקבל. דכזה מה נכבד האי' שהוא כמו שאימא בנדרים [דכ"ד רע"א] כלום אמרת בשביל כבודי וכו' כבודי כו' ע"ין שם. וקמ"ל דאף בכהאי גוונא אסור דאין כבוד אלא כשאומר לו סוף מכלי מלא וזה אינו רואה לקבל אבל אם אמר לו סוף מפק ריקן אינו כבודו כלל וא"כ יש כאן גניבת דעת. ועל זה קאמר שפיר דבשביל כבודו מותר דאש יש בו כבודו עיניו שאף כפך ריקן מתכבד בעיני הבריות מותר שהרי כל עיקרו אף אש ה"י סוף מלא אינו אלא לכבודו ואש גם עכשיו ישנו לכבודו פשוט דשרי. אכן כלאו הכי דהיכן אש לא ה"י כן ה"י מחסר ממנו ועכשיו אינו מחסר ממנו אלא כבודו כלבד

לו לעשות כן אלא איכ יודי ומתעם הצל כן נראה לי נכון:

פירק ג' הלכה ד'

שמה יאמר אדם הואי והקנאה והתאוה והכבוד וכיוצא בהם דרך רעה הן ומוציאין את האדם מן העולם אחרים מהן ביותר ואת החק לצד האחרון ער שלא יאכל בשר ולא ישתה יין ולא ישא אשה ולא ישב בדירה נאה ולא ילבש מצויים נאה אלא השק והצמר הקשה וכיוצא בהן כגון כהני שבטים גם זה דרך רעה היא ואסור ליתן בה המהלך בדרך זו וקרא חוטא כ"י: הוא מפיק דמענית (ד"י' ע"א) אחר שמיאל הייטב כמענית וקרא חוטא כ"י במחן כד"א הקפד כ"י ועיין בלחם משנה שכתב אש"י דבגדרים (ד"י ע"א) אחר אב"י שמעין הלדיק יר' שמעין יר' אלעזר הקפד כולן שיטה אחת הן יק"ל דאין הלכה כשיטה ש"מ כחכ בעל הליכות שולס דהיכי דמיכח תנחמא דהכי הלכחא ליתא להאי כללח יהכי נמי כ"ן דשמיאל ס"ל הכי הלכחא כן ע"כ דבריו יבאמת אין זו ר"י דשמיאל דאית הלכחא כן דהא טעמא דאין הלכה כשיטה כחכ בעל הליכות שולס יהיבא בספרי כללים דמדאמר הנך אמרו דבר אהד ש"מ כולי עלמא לית ליה כותייהו וא"כ אש"י דשמיאל ס"ל נמי כד"א הקפד היינו דאיתו הוי ס"ל דכ"י עלמא ס"ל כותייהו אכן אב"י דאמר כולוהו שיטה אחת כ"א להשמיענו דלית הלכחא. וא"כ הוי ל"י לרבינו לפסוק כאב"י דתמרא ודלא כשמיאל:

[ועיין בש"ך ז"ד (ס"ה ד"ד) שכתב בסברה הלחם משנה עיין שם. ש"י מלאחי כסו"ה הרשב"א (ס"י הל"א יס"י תרפ"ח) שגאל על דברי רבינו שפסק כשמיאל דהא שיטה היא. יתיר תירוק א' כסברה הלחם משנה ושור חידן דשיטה אינו אלא כשאמרו כולם אמרו דבר אחד אבל כשאמרו כולם יש להן כן אינו שיטה וכי רייקה תמלא כן בס"ק דסיכה (ד"ו ע"ב) גבי סוכה דירח קבט עיין שם. ובגליון ראיתי י"סו ככת"י גדול אחד על זה מה לשון ועיין בחידושי הרשב"א פ"ק דסיכה (ד"י' ע"א) דהא דמיתר לישן ככילה דמשמש דהלכה כר' יהודה דסוכה דירח קבט כעיין יהרי זו שיטה היא עיין שם שכתב דבאמת לית הלכחא כותייהו וי"ט שומר דברי עמנו ע"כ. ובכללים יתבאר מזה בעזרת השם:]
אבל

חבית וישקו יין והוא סבור שאינה מזכורה וכשיגיע העם אשר יבוא זה לביתו ודירתו של אורח אם כי לא מרלונו יעשה ככה אולם כל יחפון להיקרא כלבא דיתנהי מינ"י ולא יתנה לו כודאי יפתח חבית שאינה מזכורה בשבילו. ונמלא זה תפסיד בשבילו לתאם כי לו ידע האמה שיה לא פתח בשבילו אלא חבית המזכורה גם הוא לא הי' רולה להפסיד כל כך בשבילו לפתוח חבית שאין מזכורה. וא"כ מאי טעמא שרי למעבד הכי ימה יתן ומה יוסף חביבות" עד שהי' עוסק כן הלא בשביל זה שהי' ע"כ כן עדיין לא היה הלה מתנהי כבואו לביתו אלא שטעמ"י שיה סבור שכבר התנהי בהפסד גדול כיכ לפתוח חבית שאין מזכורה בהכרח יעשה גם הוא כן כשיבוא לביתו וא"כ הוי גניבת דעת גמור וא"ך שרי:

וצריך

לומר דשאי עילא ורב יהודא דנודע כי משכן עולא הי' בארץ ישראל ובפרק ג' דנדריים (דכ"ב ע"א) עולא במסק"י לארעא דישאל כ"י ובשלהי כתובות (דק"י' ע"א) עולא הוי רגיל דהוי שליח לארץ ישראל כ"י עיין שם. ורב יהודא לטעמ"י דאמר בסוף כתובות (דק"י סע"ב) אסור לגאח מבבל לארץ ישראל וכל היולא עובר בעשה דכתיב: בבלה יבואי ושמה יהיו כ"י עיין שם ומשכן רב יהודא הוי בבבל כנודע. וא"כ אין לחוש להכ"ל אן כשיבוא רב יהודא לעילא בהכרח בשביל שהוא כבדו כ"כ ולא ז"ש להפסיד ממנו גם עולא יעשה כן שהי' זה לא הי' באפשר כלל שיבוא רב יהודא לעילא איה בבבל וזה בארץ ישראל ור"י ס"ל דאסור לגאח מבבל לארץ ישראל ונמלא אין כאן רק חשש גניבת דעת יבואו ספיר משני דהוי חביב ל"י כ"י ואחי שפיר:

ור"י

ופ יבן דלא קשה קושיית החוסי' דהא ררב ספרא ורבא ומר ווטרא. דזה נכון כאן בשילא ורב יהודא דמשום שילוס תגמולה עבור זה אין כאן חשש ורק משום גניבת דעת על זה שפיר משני דחביב ל"י. אכן כרב ספרא ומר ווטרא שפיר יאף אי חביב ל"י והי' עושה כן אסור. לפי שכשיחשוב הוא שכבר עשה ככה לכבדו ולטרותו יללחם כנגדו כודאי כשיארע להיפך גם הוא יוסף להטריח בעבורם תגמול ערסם עבדו. ואמנם אחרי הודעו כי במקרה הוי כן אף אם גם בשבילו הוי מטריחים אכן אחרי עדין לא התנהי: גם הוא אפשר לא הי' מההנס ונמלא יפה עשה רב ספרא שהודיע ישאל יעטו ואחי שפיר. ולפי זה דעת רבינו דהשמיט ית דכתיב ל"י מותר נכון לדדין אף ככהאי גוה אסור

להתפרש בדרך דרש דהרי מצינו שם במקרא דיעקב מכונה בלשון א-ל, וא"כ יתפרש כאן וישר א-ל נשתרר המלאך אל יעקב המכונה א-ל.

ע"ב תוד"ה עולא. לא הוי כפלוגתא דרב ועולא, עיין מהרש"א דאף דבאמת פליגי בזה רב ועולא דרב סבר ע"כ כמ"ד יש בגידין, ועולא בע"כ דסבר כמ"ד אין בגידין מ"מ עיקר פלוגתתם אינה בזה אלא דלרב פליגי תנאי בקנוקנות אי אסירי אבל לא פליגי בגיד עצמו, ומהרש"א מתקשה בזה דהרי א"כ לא הוזכר עיקר פלוגתייהו בגמ' דכאן, ואפשר דהמכוון בתוס' דרב דבא לחדש כאן דמתחלק בין גיד לקנוקנות, והיינו דשייך לפרש מקרא דלא יאכלו בני"י את גיד הנשה דליקו רק על הקנוקנות ולא על הגיד עצמו דהוא מותר באכילה לרב דסבר דיש בגידין בנו"ט דמשו"כ הוא דאפשר לאוקמי קרא על קנוקנות דיש בהם טעם למ"ד יש בהם דהוא גם שיטתו של רב.

ועולא פליג עליו בזה וכמו שמפרש בגמ' דגיד אמרה תורה ולא קנוקנות, והיינו דאין לנו לפרש קרא דהוזכר בו גיד דליקו רק על קנוקנות וע"כ דגיד עצמו אסור ואף שאין בו טעם וזהו למ"ד אין בגידין בנו"ט דלמ"ד יש בגידין וע"כ דקאי על גיד עצמו שיש בו טעם ונמצא דדינא דעולא קאי לכו"ע אלא דמה דנקט בלשוננו עץ הוא זהו רק למ"ד אין בגידין, ונמצא דעיקר פלוגתייהו הוא מה שמוזכר כאן אם שייך לאוקמי קרא על קנוקנות לבד או לאו.

דף צג ע"ב מנא ידעינן אי אית בהו שורייקי סומקי. ויש לבאר דאם כך הוא דתליא רק בשורייקי סומקי וא"כ למה הוזכר סימן של אורען, ואפשר דבאמת דתליא בעיקר באורען ומי שהוא בקי בזה הרי שהוא יכול להתיר גם אם יש בהם שורייקי אלא דגמ' שאלה מנא ידעינן היינו לסתם בני אדם שאינם בקיין בשיעורא דאורען ונתנו גם סימן שהוא ניכר לכל אדם דהוא שורייקי.

דף צד רש"י ד"ה אנפקא חייא משמע. משום יקרא דידי' איקפיד, מהרש"א מתקשה

לאכילה ויכול למשדינהו בספקייהו, וכן הוא בלשוננו של רבינו גרשום.

דף צא תוד"ה כמאן. שנצטוו על הנחירה, הרש"ש תמה דלא מצינו בשום מקום שנצטוו בזה, ואפשר דהמכוון בתוס' כך הוא שאמר לו שיפרע להם בית השחיטה להראות להם שלא חתכו אבר מן החי שהרי נצטוו ע"ז בני נח, וזהו לשון על הנחירה כלומר שהצווי הוא להרוג את הבהמה לפני חתיכתה לצורך סעודה.

ע"ב בגמ'. וישראל מזכירין את השם אחר שתי תיבות - ומלאכי השרת - ג' תיבות, ויש לבאר דהרי אומרים ימלוך שמזכירים את השם לאחר תיבה אחת, וכן מצינו הרבה מקראות שמתחילין מיד בהזכרת השם, ואפשר דהמכוון כאן דשירתם שמזכיר רש"י המכוון בזה דהיינו כשבאים להתאחד ביחד וזהו בקדושה וברוך שעושים את השירה עי"ז שמתכוננים כולם ביחד וכלשון הברכה וכולם מקבלים זה מזה ונותנים רשות זל"ז וכן בברוך הוא אומר מתנשאים לעומת שרפים דהוה כענין של צירופם יחד וכן הוא בשמע ישראל לפי הפירוש שהמכוון בזה שהוא בא לשתף את כל בני ישראל במה שבא להעיד על אחדותו יתברך, וכנראה דזהו העיקר של לשון שירה שמוזכר בכל מקום שהרי כשמזכירים שירה ננקט שם לשון של צירוף וכמו שירו לד' שיר חדש מסיים תהלתו בקהל חסידים דהיינו שהשירה תהא ע"י הצטרפות כל הקהל, וכן מלכי ארץ וכל לאומים וגו'.

דף צב ואיבע"א כיון דאיתיהיב רשותא אתייהיב. והיינו דכיון שניתן הרשות ע"י הזכרת ג' תיבות יכול כבר להזכיר בפחות מזה וכמו שפירש"י, ולכאורה הרי שאין האחרונים אותם מלאכים שהזכירו ג' תיבות ושקבלו רשותם וכמו שמתרץ בתירוץ קמא שאלו שרפים והללו אופנים וחיות, ואפשר דהמכוון דכיון דהאופנים עוסקים בענין ענייתם על אמרי השרפים וכדאמרין בקדושה דיוצר וכן בקדושה דתפלה, ולכך נחשב הרשות גם להם.

רש"י ד"ה ויוכל. או ה"ק נשתרר לעומתו המלאך וכו', עיין רש"ש, ואפשר דשייך

דגדול כבוד הבריות, דלכאורה יש לפרש בפשיטות דכיון שעושה משום כבודו לא אכפת ל' ומוחל לו על גניבת דעתו, ואפשר גם שהתוס' מפרש כן באמת, אבל מכיון דמתפרש לרש"י דענין האיסור הזה הוא משום גניבת הממון שמוציא זה בשבילו לאח"כ ובוה לא יועיל כבודו של עכשיו שנתיר לו משו"כ דסו"ס גונב הוא את הממון הזה שיוציא אח"כ בטעות, ולכך מפרש"י דטעם ההיתר הוא משום דגדול כבוד הבריות, והיינו דקאי על מה דאיתא בברכות י"ט דגדול כבוד הבריות שדוחה את ל"ת שבתורה, והיינו דאף דאיכא איסורא דאורייתא בזה מ"מ נדחה הוא מפני מצות כבוד הבריות, ואף דמסיק שם דקאי רק על מצוה דרבנן שנדחה מפני הכבוד אבל גם בכאן בגניבת דעת כנראה שהוא רק איסורא דרבנן.

והנה מצינו פלוגתא דרש"י בב"מ י"א מפרש דגניבה שע"י חצרו היינו שנכנסה הבהמה בעצמה והוא נעל בפני' שלא תצא ועי"ז הוא נעשה גנב על הבהמה, ותוס' ב"ק ס"ה מפרש דרק ע"י הכשת מקל שתצא מבית בעלי' ושעי"ז תכנס לחצרו אז נעשה גנב במעשה ההכשה, ואפשר דפלוגתייהו הוא במהות ענין גניבה דלרש"י הוא כמה שהוא משתמש בממונו של חברו וזהו גניבה האמורה בתורה ולכך גם בלא מעשה גניבה הוא נעשה גנב עי"ז שהוא משתלט על ממון חברו שלא ברשותו ולכך קבע רש"י דסגי במה שנועל בפני' כאלו שהוא הי' בעליו ובוה הוא הגנב, והתוס' מפרש דענין גניבה הוא רק כשעושה מעשה בממון חברו כדי לזכות בה ולכך רק ע"י הכשה הוא עושה פעולת גניבה, ומשתווה בזה לכאן דלרש"י דגניבה היא שימוש בממון חברו וה"נ לגבי גניבת דעת הוי הגניבה עי"ז שהוא מוציא ממון או כבוד מחברו שלא כפי שמגיע לו וכמו שנתבאר אבל לתוס' דמהות גניבה הוא רק ע"י פעולה ולכך כאן כשעושה פעולה שע"י חושב חברו שחייב לו משהו זהו שנקרא כאן גניבת דעת וכמו שנתבאר.

דף צה תוד"ה רבי. דבתר רוב בשר אזלינן וכו', ואין מבואר מאיזה רוב בא התוס' לאפוקי דאין הולכין אחריו, ואפשר דהמכונן

בוה דא"כ נמצא דחסר מן הספר עיקר התיירץ דהרי מה דאנפקא חייא משמע ידעו את זה מקודם ג"כ דהרי אם לא כן אין כאן גניבת דעת בכלל, ועי"ש, ואפשר דמקודם חשבו דאנפקא כולל בין מזוג ובין לא מזוג אלא דנחשב גניבת דעת משום שהגוי חשב שהוא חייא על פי מה שדבר עמו אז, ולכך בא עכשיו לפרש דלא כן הוא אלא דאנפקא משמעו דוקא חייא ונמצא שיעבור על מימרא דרבי'.

ע"ב תוד"ה אינהו. פירש בקונטרס - שמתעור - כשאמר לו בשבילך - לכך נראה דהתם בסתם אסור, אפשר דשייך לפרש טעם מחלקותם בכה"ג דיש לבאר בענין גניבת דעת דמה הוא האיסור שבזה דמשמעות לשון רש"י הוא דאיסורו הוא משום דעי"ז שגורם שחבירו חושב שעושה עבורו טרחות או הוצאות כספים הרי הוא נעשה בעל חוב שמחויב לשלם לו עבור זה וכשאינו משלם נחשב כגניבת מצות הללו שנוטל את טובת ההנאה מבלי תשלום, ולכך פשוט לרש"י דזה שייך רק כשאומר לו בפירוש שנותן לו מתנה דרק עי"ז שייך להטיל עליו כחובה לשלם ושם גניבה כשאינו משלם דנחשב כנותן מתנה ע"מ להחזיר, ואפשר דמה שמקשה תוס' דהרי פשוט דרב יהודה לא אמר כן לעולא, אבל שייך להתפרש דאדרבה דכיון דעולא היה חביב עלי' כולי האי בזה הוה סתמא כפירושא דכל מה ששייך לתלות בכבודו תולין בו.

ולתוס' מתפרש ענין זה שהאיסור הוא משום שהוא גונב את דעתו כלומר שמשעבד את דעת חברו שיחשוב טובות לשלם לו כמו שחושב שעשה לו טובת חנם, וא"כ א"צ שיהא בזה כמו תנאי כמו שנתבאר בשיטת רש"י, ואפשר שיוציא נ"מ לדינא כשאדם מתחסד כדי שיכבדוהו דלרש"י דאיסור גניבת דעת הוא רק כשעושה פעולה שמחייב את חברו לשלם לו ובכה"ג הרי שאין שום אדם מתחייב ע"י חסידותו ואין בזה גניבת דעת אבל לתוס' דבמה שעושה שחבירו יחשוב עליו טובות בשקר זהו גניבת דעת.

ובזה יובן לשון רש"י לעיל ע"א דמה שמתיר שם כשעושה מפני כבודו היינו משום

ג'ניאר צאג

תפג

החמה

חולין דף צה

אור

דגדול כבוד הבריות, דלכאורה יש לפרש בפשיטות דכיון שעושה משום כבודו לא אכפת ליה ומוחל לו על גניבת דעתו, ואפשר גם שהתוס' מפרש כן באמת, אבל מכיון דמתפרש לרש"י דענין האיסור הזה הוא משום גניבת הממון שמוציא זה בשבילו לאח"כ ובזה לא יועיל כבודו של עכשיו שנתיר לו משו"כ דסו"ס גונב הוא את הממון הזה שיוציא אח"כ בטעות, ולכך מפרש"י דטעם ההיתר הוא משום דגדול כבוד הבריות, והיינו דקאי על מה דאיתא בכרכות י"ט דגדול כבוד הבריות שדוחה את ל"ת שבתורה, והיינו דאף דאיכא איסורא דאורייתא בזה מ"מ נדחה הוא מפני מצות כבוד הבריות, ואף דמסיק שם דקאי רק על מצוה דרבנן שנדחה מפני הכבוד אבל גם בכאן בגניבת דעת כנראה שהוא רק איסורא דרבנן.

והנה מצינו פלוגתא דרש"י בב"מ י"א מפרש דגניבה שע"י חצרו היינו שנכנסה הבהמה בעצמה והוא נעל בפניו שלא תצא ועי"ז הוא נעשה גנב על הבהמה, ותוס' ב"ק ס"ה מפרש דרק ע"י הכשת מקל שתצא מבית בעלי ושע"ז תכנס לחצרו אז נעשה גנב במעשה ההכשה, ואפשר דפלוגתייהו הוא במהות ענין גניבה דלרש"י הוא כמה שהוא משתמש בממונו של חבירו וזהו גניבה האמורה בתורה ולכך גם בלא מעשה גניבה הוא נעשה גנב עי"ז שהוא משתלט על ממון חבירו שלא ברשותו ולכך קבע רש"י דסגי כמה שנועל בפניו כאילו שהוא הי' בעליו ובזה הוא הגנב, והתוס' מפרש דענין גניבה הוא רק כשעושה מעשה בממון חבירו כדי לזכות בה ולכך רק ע"י הכשה הוא עושה פעולת גניבה, ומשתווה בזה לכאן דלרש"י דגניבה היא שימוש בממון חבירו וה"נ לגבי גניבת דעת הוי הגניבה עי"ז שהוא מוציא ממון או כבוד מחבירו שלא כפי שמגיע לו וכמו שנתבאר אבל לתוס' דמהות גניבה הוא רק ע"י פעולה ולכך כאן כשעושה פעולה שע"י חושב חבירו שחייב לו משהו זהו שנקרא כאן גניבת דעת וכמו שנתבאר.

דף צה תוד"ה רבי. דבתי רוב בשר אזלינן וכו'. ואין מבואר מאיזה רוב בא התוס' לאפוקי דאין הולכין אחריו, ואפשר דהמכוון

בזה דא"כ נמצא דחסר מן הספר עיקר התיורין דהרי מה דאנפקא חייא משמע ידעו את זה מקודם ג"כ דהרי אם לא כן אין כאן גניבת דעת בכלל, ועיי"ש, ואפשר דמקודם חשבו דאנפקא כולל בין מזוג ובין לא מזוג אלא דנחשב גניבת דעת משום שהגוי חשב שהוא חייא על פי מה שדבר עמו אז, ולכך בא עכשיו לפרש דלא כן הוא אלא דאנפקא משמעותו דוקא חייא ונמצא שיעבור על מימרא דידיו.

ע"כ תוד"ה אינהו. פירש בקונטרס - שמטעהו - כשאמר לו בשבילך - לכך נראה דהתם בסתם אסור, אפשר דשייך לפרש טעם מחלקותם בכה"ג דיש לבאר בענין גניבת דעת דמה הוא האיסור שבזה דמשמעות לשון רש"י הוא דאיסורו הוא משום דעי"ז שגורם שחבירו חושב שעושה עבורו טרחות או הוצאות כספים הרי הוא נעשה בעל חוב שמחויב לשלם לו עבור זה וכשאינו משלם נחשב כגניבת מעות הללו שנוטל את טובת ההנאה מבלי תשלום, ולכך פשוט לרש"י דזה שייך רק כשאומר לו בפירוש שנותן לו מתנה דרק עי"ז שייך להטיל עליו כחובה לשלם ושם גניבה כשאינו משלם דנחשב כנותן מתנה ע"מ להחזיר, ואפשר דמה שמקשה תוס' דהרי פשוט דרב יהודה לא אמר כן לעולא, אבל שייך להתפרש דאדרבה דכיון דעולא הוה חביב עלי' כולי האי בזה הוה סתמא כפירושא דכל מה ששייך לתלות בכבודו תולין בו.

ולתוס' מתפרש ענין זה שהאיסור הוא משום שהוא גונב את דעתו כלומר שמשעבד את דעת חבירו שיחשוב טובות לשלם לו כמו שחושב שעשה לו טובת חנם, וא"כ א"צ שיהא בזה כמו תנאי כמו שנתבאר בשיטת רש"י, ואפשר שיוציא נ"מ לדינא כשאדם מתחסד כדי שיכבדוהו דלרש"י דאיסור גניבת דעת הוא רק כשעושה פעולה שמחייב את חבירו לשלם לו ובכה"ג הרי שאין שום אדם מתחייב ע"י חסידותו ואין בזה גניבת דעת אבל לתוס' דבמה שעושה שחבירו יחשוב עליו טובות בשקר זהו גניבת דעת.

ובזה יובן לשון רש"י לעיל ע"א דמה שמתיר שם כשעושה מפני כבודו היינו משום

לד אור דמאי פרק רביעי הישר

בהו אינש אחרינא. ג"כ לא נקיט הר"ש כיון דבכל הש"ס נקיט סתמא דגמרא להאי טעמא דאי בעי מפקר כו', ומשויה השמיט הר"ש לכל האוקימתא דנדרים והביא רק הא דמכות, ואפשר דאביי גופיה הדר נמי מהא דנדרים ואוקים במכות בגוונא אחרינא, ועמשיכ בחידושי לנדרים שם ולגיטין י"ב ע"א, וע"ע בת' באר יצחק ח"א סי' ח' ובגבורת ארי ליומא ד"ט ע"א בדיה מעשר עני.

מ"ד מי שקרא שם לתרומת מעשר של דמאי ולמעשר עני ישל ודאי לא יטלם כשכבד ואם היה כהן או עני למוהים לאכול אצלו יבאו ויאכלו ובלבד שיודיעם. וכי בשנות אליהו משום גונב דעת ע"כ, והר"ש הביא טעם אחר דילמא הכהן הוא טמא ואסור בתרומה וכן העני יטמא טהרות חבירו ע"ש, אולם בירושלמי שסמכו לזה ברייתא דלא יסרב אדם בחכירו לארחו בשעה שהוא יודע שאינו רוצה כו' ע"ש, הלא דכל הדברים משום גניבת דעת אתינן עלה, מזה משמע כפירוש השנו"א ז"ל: זאין להקשות איכ מאי אשמעינן שמואל בחולין צ"ד ע"א דקאמר אסור לגנוב דעת הבריות, דו"ל דעיקר הוא משום סיוס דבריו ואפילו דעתו של עכו"ם, וע"ז מסיק דהא דשמואל לאו בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר כו' ע"ש, דאי משום עצם איסור גניבת דעת ישראל א"צ שמואל להשמיענו דמשנתנו היא זו, וכן הברייתות המובאות בירושלמי הכא ובבבלי חולין שם, ובתוספתא ב"ק פ"ז שבעה גנבים הם הראשון שבכולם גונב דעת הבריות כו', ועמשיכ בחידושי לחולין שם.

מ"ה האמר למי שאינו נאמן על המעשרות קח לי טמי שהוא נאמן וממי שהוא מעטר אינו נאמן מאיש פלוני ה"ז נאמן. וכי הר"ב דכי אמר מאיש פלוני לא מצי לאשתמוטי דהא אינו רשאי ליקח מאחר, ע' תוס' רע"ק אות מ"א ובחזקה רבה חאה"ע סי' נ"ז.

מ"ו הנכנס לעיר ואינו מכיר אדם שם אמר מי כאן נאמן מי כאן מעשר א"ל אחד אני אינו נאמן איש פלוני נאמן ה"ז נאמן כו'. ע' ט"ז יו"ד סי' קי"ט ס"ק י"ח ובחזקה רבה חייד סי' פ"ט ובת' מקום שמואל סי' ל' ושם בחידושי דינים ליו"ד סי' קי"ט.

מ"ז ההמרין שנכנסו לעיר אמר אחד שלי חדש ושל חברי ישן שלי אינו מתוקן ושל חברי מתוקן אינן נאמנין ר' יהודא אומר נאמנין. ע' בת' הרשב"א סי' תתל"ז.

מ"א

ל' אב 1941

אור גיד הנשה פרק שביעי חולין הישר צח

רש"י ד"ה אל תטוש תורת אמך מנהג מקומך כו' . אבל דעת הרמב"ם בפ"ה היו ממ"א שבכל מקום אסורין, כדרייק שם הרב המגיד.

רש"י ד"ה שריין, גדי לאו דוקא ע"כ, ולכאורה כוונתו לרבות גם עגל, אמנם ברמב"ם פ"ז הי"ד ממ"א כ"י ביצי גדי או טלה, משמע מדבריו דוקא דקות אבל גסה ממועט וע"ש במגיד משנה, ולפ"ז אפשר דמש"כ רש"י גדי לאו דוקא, כוונתו נמי דה"ה טלה, אבל עגל ממועט כמו להרמב"ם, אכן אם בדוקא הוא, מדוע סתם המחבר בס"י ס"ה ס"ד וכתב ביצי זכר, ומשמע אפילו עגל, ולהיפוך אם הוא בכל ביצי זכר, אמאי כ"י הרמב"ם גדי או טלה, וצ"ע כעת, וע' בספרי ס"י ס"ה סק"ט.

רש"י ד"ה רישא בכיבשא הראש כשרוצין להסיר שערו כו', ע' בתוס' ור"ן ובפליתי ס"י ס"ח סק"א.

רש"י ד"ה טבח, דרך הטבח לנקר הבשר ע"כ, ע' מהרי"ק שרש מ' ובת' שארית יוסף ס"י כ"ב.

תוד"ה מדלא, מן התורה לא הוי אבמה"ח כו' ואין בהן אלא מצות פרוש בלבד כו' ע"כ, התוס' לטעמיהו לעיל דע"ד ע"א ד"ה אין דהוא מדרבנן, אבל הרמב"ם בפ"ה היו ממ"א ס"ל, דאבר המדולדל דג"ב אלא מצות פרוש, לא לקי עליה, אבל אסור מדאורייתא, וע' פ"ח ס"י ס"ב סק"ז.

תוד"ה רישא, משום קרום של מוח שיש בו דם כו', ע' פלתי ס"י ע"א סק"ב.

דף צ"ד ע"א חתוכה נמי לישר ליה כו', ע' פלתי ס"י ס"ג סק"ב וס"י ק"י סק"ח.

שם דאמר שמואל אסור לגנוב דעת הבריות ואפילו דעתו של עכו"ם, לכאורה לא הי"ל רק לאמר אסור לגנוב דעתו של נכרי, דגנבת דעת ישראל כבר ידעינן מדכתיב לא תגנוב את עמיתו, ובאונאת דברים הכתוב מדבר כדנניא בב"מ דניח ע"ב, ומסיק שם דכל דבר המסור ללב נאמר בו ויראת מאלקין, ותנן בסוטה ד"ט ע"ב דלפי שגנב אבשלום שלשה לבבות לב אביו ולב ב"ד ולב ישראל לפיכך נתקעו בו ג' שבט"ם ע"ש, ולפ"ז גניבת דעת ישראל לא איצטריך לשמואל לאשמעינן, ולשון התוספתא בב"ק פ"ז שבע"ה גנבים דרם הראשון שבכולם גונב דערת הבריות כו', וכ"ה ג"כ במכילתא משפטים פרשה י"ג, וע' בירושלמי ע"ז פ"א ה"ג ובריב"ש ס"י ת"ג וביד המלך פ"ב ד"ז מה' דיעות.

שם ואפילו דעתו של עכו"ם, ע' סנהדרין דע"ז ע"ב ובב"ק דקיי"ג ע"ב ושם ע"א תוד"ה נודרין ובמרדכי שם רמז קנ"ח ובח"מ ס"י שמי"ח ס"ב וביאור הגר"א שם סק"ג ובש"ך י"ד ס"י רנ"ד סק"ג ובס' חסידים ס"י ג"א וס"י תת"פ ובתוס' גיטין ס"פ הגיזקין ובברכי יוסף ח"ד ס"י קמ"ח סק"ו ובת' באר שבע ס"י נ"ט.

שם ואי מכללא מאי כו', ביאורו מקומן בש"ס פריך כפו הכלא ויש ג"כ הלא דאמר לאו בפירוש איתמר אלא מכללא, ולא פריך ואי מכללא מאי שם למ"ד טרפה הואי א"ל אמאי תשהא איסורא, פי'

משום דאפשר לכוף לידי תקלה, כדאמרינן לעיל דני"ג ע"כ גבי שרקא דספק דרוסות, וע' בת' חו"י ס"י קמ"ב.

שם ואם בשביל כבודו מותר, ע' בכ"מ פ"ב ה"ו מה' דעות.

שם שאני עולא דחביב ליה לרב יהודא כו', ע"ל ע"ב תוד"ה והא.

שם וזאם יש שם חבר עיר מותר, לכאורה בין לפירש"י שהוא חבורת רבים, כן לפי רגמ"ה דחבר עיר הוא ח"ח כדהבאתי בחידושי לקמן בסמוך, הרי עכ"פ הוא לכבודו, ומדוע לא קאמר כדתניא בבב"ב דלעיל ואם בשביל כבודו מותר, וכ"ה בח"מ ס"י רכ"ח ס"ז וזאם הוא עושה כדי לכבודו מותר ע"ש, וצ"ל דברייתא דלעיל שנה ר"מ, וברייתא זו נשנית בסתמא, והמסדר לא רצה לשנות מלשון התנא כמו ששנה הוא, וכדתנן בריש עדיות שאדם חייב לאמר בלשון רבו.

שם ולא ישגר אדם לחברו חבית של יין ושמן צף על פיה כו', ע' בת' רדב"ו בקונטרס לשונות הרמב"ם ס"י נ"ח.

שם ואין האורחין רשאין ליתן ממה שלפניהם כו', ע' באה"ע ס"י כ"ח ס"ז ובט"ז וביאור הגר"א שם ובת' מהרי"ט ח"א ס"י ק"נ.

רש"י ד"ה חיתוכא דעכו"ם בירך אינו עשוי כשל ישראל כו', ע' בתשובות הר"ן ס"י מ"ה.

רש"י ד"ה לא יסרבה לא יפציר בו כו', מלשון זה דקדק הסמ"ע בס"י רכ"ח סק"ח דדוקא להפציר בו ולהרבות שלא כנהוג הוא דאסור אבל לדבר לו פעם אחת ושתיים בא אכול עמי מותר כי אדרבה אם לא ידבר עמו כן יתבוזה חברו כו' ע"ש, ואפ"ה לא תקשה ממעשה רב דאבא חלקיה בתענית דכ"ג ע"ב דלא אמר להו רבנן איתו כרוכו, דשאני התם משום דלא נפישא ליה רישתא, וע"ש רש"י ד"ה טובת, אבל בסוגיין איירי בשיש לו מה להאכילו רק שיודע בו שאינו סועד, וע"ד זה טובב הסמ"ע דבריו, וע' בדקדוק לשון הירושלמי דמאי ס"ד ה"ג.

רש"י ד"ה ואם יש שם חבר עיר חבורת עיר שיש שם רבים כו' ע"כ, וכן פירש"י במשנה ברכות ד"ל ע"א ובר"ה דל"ד ע"ב, דחבר עיר הוא חבורת צבור, והא דבמגילה דכ"ז ע"ב פירש"י חבר עיר תלמיד חכם המתעסק בצרכי צבור ע"ש, משום דהתם איירי בנתינת מעות לצדקה לחבר עיר בעד עניי העיר, ובע"כ הוא להת"ח המתעסק בצרכי צבור, אמנם רגמ"ה ס"י גם בסוגיין חבר עיר תלמיד חכם.

רש"י ד"ה סנדל של עור בהמה שמתה מאליה אין עורה חזק כשל בריאה שחוטה ע"כ, הטעם נלע"ד פשוט ע"פ הטבע והגסיון, כאשר נראה שא"כ יתירו מוסרות שור הנשחט תיכף להחיתתו, אפשר לו לעמוד מעצמו ולהזיק או, ולא עוד אלא אפילו זמן רב לאחר הפשט ונתינתו, נראה בחוש מציאות רגשי חיים בנחתיו, משא"כ במת מחמת חולי, שתיכף כשימות לא יראה ולא ימצא בו עוד סימן של חיות אפילו כשהוא שלב, ובע"כ דבנשחט שניתק פתאום פתיל החיות כשהיה

אדם אחר, נקרא בזה איהו דקא מטעי אנפשיה. לא כן כשהיה שמואל בעלמא דקשוט. שם היה מוכרח להגיד האמת הברור לרעך לדוד.

וכן בסוגיין דאילו היו מכריזין נפל טריפתא לבני חילא. הרי לא הוּו זבני, ומלבד הפסד ממון ישראל של כל הבהמות שנטרפו דאפשר שאין יכולין לעמוד בה, איכא נמי משום איבה ודרכי שלום. לכן בחרו להכריז נפל בישראל לבני חילא ואינהו הוא דקמטעו נפשיהו, וזהו טעם לשבח מה דלא הזהירה תוה"ק לאמר האמת, רק בלשון מדבר שקר תרחק כנ"ל, וע' בת' חיים שאל סי' כ' וסי' ע"א אות ו'.

שם הוא טבחה דא"ל לחבריה אי הוות פייסת מנאי כו', ע' בת' מהרי"ק שרש מ'.

רש"י ד"ה גזירה, אבל שולח לנכרי בביתו הוא ומי ראה כו', ע' בת' מקום שמואל קונטרס חידושי דינים ליריד סי' ס"ה.

דף צ"ה ע"א מי לא ספיי לך כו', ע' תשב"ץ ח"ב סי' ס"ה ובערוך השלום ערך סה.

שם מקולין וטבחי ישראל כו', ע' בת' הרשב"א סי' תשס"א ובשערי תשובות למהר"ם ב"ר ברוך סי' ב' ובריב"ש סי' ע"ג.

שם איכא דאמרי אמר רבי בשביל שוטה זה כו', בירושלמי שקלים פ"ז ה"ב נקיט כלישנא קמא דהכא.

שם בשר כיון שנתעלם מן העין אסור, ע' במה"פ לירושלמי ע"ז פ"ב ה"ח ובשאלתות פ' ויקרא סי' ס"ח ובהעמק שאלה שם אות כ"א ובפר"ח סי' א' סק"כ.

שם נמצא ביד עכו"ם שאני, ע' בת' הרמ"א סי' מ"ט.

שם ט' חנויות כולן מוכרות בשר שחוטה ואחת מוכרת בשר נבלה כו', ואע"פ שבאותה האחת היתה יותר בשר נבלה, ממה שהיה בשר שחוטה בכל ה' חנויות, אפ"ה כשר בנמצא, דאזלינן בתר רוב המוכרים ולא בתר רוב בשר, כמש"כ בחוות דעת סי' ק"י סק"ג, וע' בתוספתא טהרות רפ"ו.

שם ואינו יודע מאיזה מהן לקח ספיקו אסור, ע' במעשה הגאונים סי' רפ"ה ובת' הרשב"א סי' שי"ב וסי' תי"ב וסי' תתס"ג ובתשב"ץ ח"ב סי' רס"ב.

שם וכנמצא הלך אחר הרוב, פי' ואפילו נמצא קרוב למקולין של נבלה, דרוב וקרוב הלך אחר הרוב כדאמרינן בכ"ב דכ"ג ע"ב, וע"ש בנמו"י ובס' האשכול ח"ג סי' ל"ג, וע"ע בירושלמי ספ"ק דכתובות ובת' רדב"ז ח"ג סי' תק"ח ובת' אבקה רוכל סי' רט"ז וביו"ד סי' קי"ד סי' ובביאור הגר"א שם סק"ז ובחומ"ם סי' רנ"ט סי' ובשעה"מ סי' מגילה ובחידושי ח"ס לע"ז דל"ב ע"ב.

שם ה"נ בנמצא ביד נכרי, ע' פלתי סי' ס"ג סק"א ובסי' קי"י סק"י.

שם ת"ש מצא בה בשר הלך אחר רוב טבחים כו', והנה הרמב"ם בפיה"מ פ"ב מ"ט דמכשירין כתב, דמשנה זו רק לענין טומאה נישנית ואם רוב טבחי העיר עכו"ם

הבשר

כשהיה מלא חיים ובריאות, לכן נראה בו התרגשות החיים גם אחרי זמן רב, וממילא גם בעורו נשארת הבריאות בשלימות מזמן שהיה חי, משא"כ במת מחמת חולי שכבר אפסו כחותיו לאט לאט כל עוד בחיים חיותו, ממילא כשמת אבד עם מיתתו שארית כחותיו ואין בו שום רגש של חיות, ויחד עם אפסות כחותיו בכלל, נשאבו כחותיו בזמן מחלתו גם מפרטיות העור, וכה"ג כתבו בב"ש ובח"מ סי' קכ"א סק"י לענין גירושין, לחלק בין נשחט לגוסס מחמת חולי ע"ש, וע' בת' עין יצחק ח"ב סי' ס"ב ובעונג יו"ט סי' מ"ד.

תוד"ה חיתוכא, ותימה דאיכ' לוקמדיה אף כשאין מכריזין כו', ע' ח"ס הא"ח סי' וא"ו.

בא"ד ולכן שלחה לעכו"ם לפי שנודע לו אחר ניקור דטרפדה היא ע"כ, ע' בט"ז ונקוה"כ סי' קי"ח סק"א.

תוד"ה טרפה, ליכא למיחש שמא יקנה ממנו ישראל כו', ע' בט"ז יו"ד סוף סי' קי"ז.

ע"ב והא קא מטעי להו אינהו הוא דקמטעו נפשיהו כו', ויל"ד בשלמא בעובדא דמר זוטרא דבסמוך, דאי רבא ורב ספרא לא הוו אמרי מידי, ומר זוטרא סבר לאפיה הוא דקאתי, בזה נופל לאמר דאיהו הוא דקא מטעי נפשיה, משא"כ הכא הא דאינהו מטעי נפשיהו, הרי בא להם בגרמת הכרוז נפל בישראל לבני חילא, דאילו הוו מכרוו נפל טריפתא לבני חילא, אז לא היה להם מקום לטעות, ומגלן דע"י גרמא כוּו ליכא משום לתא דמדבר שקר תרחק.

אולם דוגמא כוּו אשכחן באגדה על הכתוב בשמואל

א' כ"ח, כאשר העלה שאל את שמואל, דשמואל אמר לו ויקרע ה' את הממלכה מידך ונתנה לרעך לדוד, דמבואר במדרש שם ובילקוט רמז קל"ט דשאל אמר לו כד הוית גבן אמרת לרעך הטוב ממך וכען אמרת לרעך לדוד א"ל שמואל כד הוינא גביכון הוינא בעלמא דשקר ואמרנא לך מלין דשקר דדחילנא מינך דילמא תקטילני ברם אנא כען בעלמא דקשוט לא תשמע מיני אלא מילי דקשוט ע"ש.

ולכאורה אין מקום ח"ו לאמר דשמואל הצדיק יאמר דברים אשר לא כן להיותו בעלמא דשקרא.

ובע"כ הכוונה דבעלמא דקשוט הוא כולו אמת לאמתו גמור ומוחלט, מפני שהוא כופשט מגוף ומאימת איש על רעהו, לא כן בעוה"ז שהוא לבוש בלבוש חומר עכור ואיש את רעהו חיים בלעו, עלול הוא לבוגר לזמן כזה, שילחץ אל הקיר שאין לנסות ימין ושמאל ע"ד דהאמת הגמור ומוחלט, ושקר הלא אסור לדבר, לכן התירו לו אז באופן כזה שידבר דבריו דמשתמע לתרי אנפי, והשומע ששכלו ילך ע"פ רוב אחרי רצונו, יבחר לו ההבנה בדבריו הנאותה לרצונו, ובאופן זה אמרינן דאיהו מטעי אנפשיה, כן הדבר אצל שמואל כל עוד חלקו בחיים בעוה"ז, והיה ירא לאמר לרעך לדוד שמא יהרגנו, לכן אמר לרעך הטוב ממך, ובוזה אינו נתפס בדבריו אצל שאל, דיש מקום לחשוב אולי כך נאמרה לו הנבואה, ומי הוא הנבחר למלכות בפרטיות גם שמואל אינו יודע, ואם שאל היה שונא לדוד ובשביל זה הסב מחשבתו על

הראשון שבגנבים גונב דעת הבריות... ועד"ז נאמר בחוספתא בבא קמא (פ"ז ה"ג). ובריטב"א (בחיודושו לחולין צד, א) הביא גירסת התוספתא: "שלשה גנבים הם, גדול שבכולם גונב דעת הבריות". וה'חתם סופר' (בחיודושו לחולין שם) הביא דגניבת דעת חמיר מגניבת ממון, "דבחוסתא יליף גניבת דעת מק"ו דגניבת ממון" (וצ"ע איפה זה נמצא בחוספתא).

בגמ' (חולין שם) "אמר שמואל אסור לגנוב דעת הבריות ואפילו דעתו של עובד כוכבים". ומפרש התם, כגון שנתן לו תרנגולת טריפה והגוי סבור שהיא שחוטתה. וכתב רש"י: "איך מוכרין טרפה לעובד כוכבים כסתם אא"כ הודיעו שהיא טרפה דתו ליכא גניבת דעת".

הרמב"ם פסק דין זה בשני מקומות. בהל' מכירה (פי"ח ה"א) כתב: "אסור לרמות את בני אדם במקח וממכר או לגנוב את דעתם, ואחד גוים ואחד ישראל בדבר זה. היה יודע שיש כממכרו מום — יודיעו ללוקח. ואפילו לגנוב דעת הבריות בדברים אסור". ובהל' דעות (פ"ב ה"ו) כתב: "ואסור לגנוב דעת הבריות אפילו דעת הגוי. כיצד לא ימכור לנכרי בשר נבילה במקום שחוטתה, ולא מנעל [מעורר] של מחה במקום מנעל [מעורר] של שחוטתה... וכן כל כיוצא בזה". ועיי"ש בנו"כ ובשו"ע חו"מ (סי' רכח ס"ו) ובסמ"ע שם.

מתוך שהרמב"ם חילק זה לשני פסקים ובשני מקומות, מוכח דשני גדרים הם בגניבת דעת. האחד — גניבת דעת שיש בה רמאות במקח וממכר, שמפסיד בזה את הלוקח, אי לכך כתבו בהלכות מכירה. והשני — גניבת דעת שאין בה שום הפסד ממון ללוקח, לכן קבע מקומו של דין זה בהלכות דעות. והוא על דרך שכתוב בישערי תשובה: לרבינו יונה (שער ג אות קפד): "אסור לגנוב דעת הבריות ואפילו דעת נכרי. והנה החטא הזה חמור אצל חכמי ישראל יותר מגזל נכרי, יען וביעין כי שפת שקר אשמה רבה, ותחזיקו על גדרי האמת, כי הוא מיסודי הנפש" — דהיינו "הלכות דעות".

הילבוש' (חו"מ סי' רכח ס"ו) כלל שני סוגים אלו של גניבת דעת בחדא מחתא, וז"ל:

עקב השכלולים הטכניים, וגם בהיות העוסקים באפיה הם פרעלים מומחים, ולא כבעבר שכל משפחה אפו לעצמם.

מנן הח"י רגעים — מאימתי

מעשה נכוא לנידון שהצבנו בראש דברינו, מאימתי יש למנות את הח"י דקות למצות, האם משעת נתינת המים לקמח, או משעה שהעיסה מגיע לשלחן העבודה.

ונראה שזה תלוי בטעם החומרא שאנו מפסיקים בח"י דקות. אם מטעם שאנו חוששים לשיטת היש מפרשים שהביא הר"ן, הרי בודאי צריכים למנות הזמן מרגע נתינת המים לקמח בקערה. אבל אם רק מפני חשש פירורים הנפלטים מן העיסה והנדבקים לכלים ולידים, הרי מספיק למנות מרגע שהעיסה הגיעה אל שלחן העיבוד. מלבד כלי הלישה וידי הלש, שלהם, כמוכן, צריכים למנות מנתינת המים לקמח.

לסיכום: עם היות שהמאפיות שמקילות ואינם מונים ח"י רגעים מרגע נתינת המים לקמח של העיסה הראשונה, אלא מונים ח"י רגעים מאז שמגיעה העיסה לשלחן, או שמשגיחים על ח"י רגעים בכל מקום של העבודה כמצות בפני עצמו, יש להם על מה לסמוך. ואפשר להשתמש כמצות אלו, אם יש בהן השגחה מעולה בפיקוח של רב בר סמכא.

אולם מכיון שישראל קדושים הם, וכבר פשט המנהג להחמיר בהקפדה על ח"י רגעים מתחילת הגיבול, וישנם הרבה שאינם מעלים על דעתם שבמאפיה פלוניא לא הנוג כך, אי לכך, אף שמצד הלכות פסח ודאי שמצות אלו כשרות הן. אבל נראה ברור שבמה שלא מציינים על האריזה אופן הנהגת הוהירות של האפיה, אפילו שמפרטים שם רב יודע שהמאפיה בהכשרו, נתקלים בבעיה השייכת לשו"ע חלק יורה דעה וחושן משפט. והיא בעיה חמורה של גניבת דעת ואולי גם של אונאה וביטול מקח, וכמו שיתבאר לקמן.

גדרי איסור גניבת דעת מדאורייתא

על איסור גניבת דעת נאמר במכילתא (משפטים פרשה יג): "שבעה גנביו הם.

"אסור לרמות בני אדם במקח וממכר, או לגנוב דעת אפילו אינו מרמה אותו בממון שיעור האונאה, כגון אם יש מום במקחו אפילו אינו מוכרו לו כיוקר, צריך להודיע ללוקח [ש]יש בו מום זה, ואף אם הוא גוי לא ימכור לו בשר נבילה בחזקת שהיא שחוטתה".

אולם כ'פרישה' (שם אות ו) נראה שפירש דגם במכירת בשר נבילה בחזקת שהיא שחוטתה, יש בה משום גדר דנוק ללוקח, אף שאינו נזק ממוני, דכתב על דין זה: "שהנבלה אינו טוב ואינו ברי לגוף כשחוטתה"²⁶. וראה זה דבר חידוש שכתב האדמו"ר מקלויזנבורג בשו"ת 'דברי יציב' (או"ח סי' רס אות ב) על דברי הפרישה הללו: "ונראה כונתו ג"כ משום טמטום הלב והדעת בגשמיות, ושייך גם בעכו"ם אף דלית ביה איסורא".

והנה בפוסקים יש דיון האם איסור גניבת דעת הוא מדאורייתא או מדרבנן. והריטב"א כתב (בחולין שם): "ואיסור גניבת דעתו [ואפילו] של נכרי, כתבו קצת רבותינו בשם בעלי התוספות ו"ל שהוא איסור תורה דנפקא לן מדכתיב לא תגנובו ולא תחששו וגו'..." (וראה הגסמן ב'ספר המפתח' לרמב"ם פרנקל, בשני המקומות הנ"ל ברמב"ם, ו'אנציקלופדיה תלמודית' כרך ו טור רכה-רכו).

כל זה מתבאר היטב בדברי אדמו"ר הזקן בעל ה'תיני' בשו"ע שלו, דכתב (הל' אונאה סעיף יא): "אסור להטעותו [את הנכרי]²⁷ בין בשוויי מקח בין בחשבון, כמו שיתבאר בהלכות גזילה. וכן כל מרמה שבעולם אסורה במקח וממכר, אפילו לנכרי, כגון אם יש מום

במקחו צריך להודיעו ללוקח אע"פ שהוא נכרי. שהרי זה מטעהו וגונבו דעתו אם אינו מודיעו, והרי זה כגונב ממון, ואסור מן התורה כמו שיתבאר בהלכות גזילה". ולהלן (סי"ב) כתב: "ואפילו לגנוב דעתו בדבר שלא יגיע לו הפסד להנכרי אסור מדברי סופרים, כגון למכור לו בשר נבילה בחזקת שחוטתה".

שמע מינה מדברי רבינו דשני גדרים כלליים הם כגניבת דעת, גדר אחד מדאורייתא, והוא כאשר גורם בכך הפסד ללוקח. ובהא גופא שני דינים א. "אסור להטעותו בין בשוויי מקח בין בחשבון", דהיינו רמאות בממון, "כמו שיתבאר בהלכות גזילה". ב. "כל מרמה שבעולם אסורה במקח וממכר" — אפילו כאשר אינו מטעהו בשוויי. וחזר וכתב גם על זה "כמו שיתבאר בהלכות גזילה", משום ש"הרי זה כגונב ממון", דסו"ס הטעה את הקונה בזה שהעלים ממנו המום. על שני דינים אלו כתב דאיסורו איסור תורה. דהיינו ממש כדברי ה'לבוש' הנ"ל, דאפילו שאינו מטעהו בשוויי, דמזיל לו כפי ערך המום, אעפ"כ אסור. וכן כתב ה'פרישה' (שם סק"ה, בפירושו הא'): "נראה דאפילו אם אינו מטעהו בשוויי, דנתן לו בזול טפי כפי ערך המום, אפ"ה אסור"²⁸, וכ"כ בסמ"ע (שם סק"ז), ומובא ב'ערוך השלחן' ס"ג (וראה ב"ח המובא לקמן).

הגדר הב', גניבת דעת האסורה מדברי סופרים, והוא כאשר ללוקח "לא יגיע לו הפסד" כלל. והיינו בפירוש דלא כ'פרישה' (סק"ו הנ"ל) שהרי כתב: "כגון למכור לו בשר נבילה בחזקת שחוטתה"²⁹, ולדברי ה'פרישה' גם זה נכלל בגדר הא'.

26. באנציקלופדיה תלמודית' דלקמן (טור רכו הערה 28) העירו ע"ז: "וצ"ב שא"כ הרי זו גניבת ממון ומקח טעות". אך כאמת י"ל דלק"מ, דכיון אויול נביה (כדלקמן) תו ליכא גניבת ממון. ומקח טעות נמי לא הוי, דפעמים שהוגי קונה גם בשר נבילה לאכילה. וכמו כבעלת מום דאינו מקח טעות בגברא רובין להא ולהא (כבכא קמא מו, א). והלא ה'פרישה' לא כתב שבשר זה אינו ראוי או אינו עומד לכך, אלא שבשר שחוטת עדיף, וכונתו שמי"מ יש כאן כעין היוק באיכות.

27. וכדעת ה"א שברמ"א ח"מ שם סי' שמח ס"ב, ראה גם ש"ך סק"ג שם בשם הי"ש.

28. בפירוש הב' כתב ה'פרישה' דיתן לפרש שמדובר כאן גם במטעהו בשוויי. ואכן זה אסור מדין אונאה ולא דגזילה, ונוסף לזה כאן איסור גם מדין גניבת דעת. והנה בסמ"ע (שציון לקמן) לא הזכיר בכלל את האפשרות הב', ומזה משמע דפירושו הא' עיקר.

29. וכלשוו הרמב"ם בהל' מכירה שם ה"ג: "אע"פ שהנבלה אצלו כשחוטתה". ועיי' היטב לקמן בפנים.

[ספר חנוכה]

עליו שלא לקנותו" (יעו"ש בכ"ח), וא"כ איטורו מדאורייתא.

וי"ל דגם ממה שחילק הרמב"ם דין גניבת דעת וכתבו בשני מקומות כנ"ל, הוא ראייה ומקור לדברי אדה"ז לחלק בכל זה. ומצאתי בספר 'ניב שפתים' (כלל ח ס"א בחידושים) שתחילה כתב ממש כך, דע"פ שיטת אדה"ז מבוארת הכפילות בדברי הרמב"ם, "דבהל' מכירה מיירי כשע"ז מפסידו ממון ממש וזה אסור דאורייתא, אבל בהל' דעות מיירי באופן שאין בו הפסד ממון, רק שע"ז יחזיק לו טובה בחנם, וזה אסור רק מדברי סופרים". וא"כ י"ל שדברי הרמב"ם הם המקור לשיטת אדה"ז. אלא שדחה את זה, דא"כ יקשה למה כתב הרמב"ם גם בהל' מכירה בסוף הלכה א: "ואפילו לגנוב דעת הבריות בדברים אסור", והרי דין זה אינו שייך אלא להלכות דעות. ועוד, דזה אינו אלא מדרבנן. ועיי"ש עוד כמה קושיות. ויש להוסיף דלכאורה קשה יותר, שהרי הדין דאין מוכרין בשר נבלה לגוי כבשר שחווטה, מופיע בשתי המקומות: "ואין מוכרין בשר נבלה לגוי בכלל בשר שחווטה, אע"פ שהנבלה אצלו כשחווטה" (הל' מכירה שם סוף ה"ג), "לא ימכור בשר נבילה במקום שחווטה" (הל' דעות שם), וכפרט שהרמב"ם הוסיף הדגשה בדין זה בהל' מכירה (סוף ה"ג).

אך מתוך דיוק לשון הרמב"ם נראה דלק"מ. דלכאורה יש להבין למה הוסיף הרמב"ם "אע"פ שהנבלה אצלו כשחווטה" דוקא בהל' מכירה, לכאורה זה שייך יותר להל' דעות. אבל באמת אינו כן. יש שינוי לשון בין שני המקומות, בהל' מכירה כתב: "ואין מוכרין בשר נבילה לנכרי בכלל שחווטה", דהיינו

וחילוק פשוט הוא בין שני סוגי הגניבת דעת. במקח שיש בו מום, כתוצאה מהעלמת המום, קנה הלוקח חפץ שלא היה קונוהו, וגם זה נחשב לנזק. משא"כ בסוג גניבת דעת שבמקרים המבוארים שם (סעיפים יג-טז), שכל איטורם אינו אלא "מפני שמחזיקים לו טובה בחנם"³⁰.

עוד ראוי להעיר בדיוק לשון אדה"ז. דהנה בסעיפים יג-טז, שבהם מפורטים דוגמאות של גניבת דעת שמחזיק לו טובה בחינם, אינו אומר עליהם לשון "אסורים", אלא אומר: "לא יפתח חבית... לא יפצור בחבירו... לא יאמר לו סוך שמן... לא ילך לבית האבל... לא ישלח לחבירו... לא ימכור עור...", כיון שאיטורם אינו כ"כ תמור, דאינו אלא מדרבנן. משא"כ בסעיפים יז-כ, הוא משנה וכותב: "אסור לאדם למכור... אסור לפרסט... אסור לנפח קרבים... אסור לערב מעט פירות...", כי בסעיפים אלה המדובר הוא שמשעהו במקח וממכר בדברים של ממש, כגון שמוכר לו זקן שנראה כחור, או ישן שנראה חרש, והרי זה הפסד לקונה, ואסור מדאורייתא³¹. ולא עוד, אלא מהמבואר בס"ח וי"ט נראה דדין נוסף קמ"ל, שהטעיה כעין זו היא כ"כ גדולה, עד שלא זו בלבד שאיטור הגניבת דעת הוא מדאורייתא, אלא גם דין אונאה יש בו. ויש להעיר, שהב"ח (ד"ה לא ימכור) דניחא ליה יותר לפרש שגם במקרים אלו מדובר במכירה שאין בה הפסד ממון, וכגון דאחזיל ליה, וממילא אין בו אונאה, אמנם אפילו הכי נראה לכאורה, דנחשב שיש הפסד לקונה במכירה זו, דאילו ידע שיש בה מום לא היה קונה, משום שהוא בגדר דבר "שמקפידין

30. אולי ניתן להגיד את זה גם במלים אחרות: גניבת דעת שמחזיק לו טובה אינו אלא במחשבה, משא"כ גניבת דעת שיש בו הפסד הרי זה בא לכלל מעשה. ולהעיר משיטת היראים (סימן רלה) דהאיטור ד"מדבר שקר תרחק" (שמות כג ז) אינו אלא במקרה "שיוכל לבוא שקרו לידי היקן [לחבירן]", אבל שקר שאינו בא לידי מעשה אינו אסור מה"ת. ובספר 'ניב שפתים' (כלל א ס"א בחידושים) הקשה, שהרי "ודאי כי מי שמשקר אף בסיפור דברים בעלמא הוא קרוב אף אל השקר שגורם רעה... ועל כן נראה ברור, דגם היראים ס"ל דאסור מן התורה כל שקר אפילו שקר שאינו גורם רעה...", וכל דבריו תמוזים, שהרי אין כל מקום לקושיתו, ובנורא שאין כל מקום להפוך את דברי היראים על פיהם. 31. ומש"כ בס"ז: "לא ימכור עור של נבילה בחזקת שחווטה, כי עור הנבילה אינו חזק כ"כ כמו עור השחווטה, ונמצא מטעהו", צ"ע דא"כ הוי ממש מום, ואם כן הוא, הרי צריך להיות "אסור" מרין דאורייתא. ואולי י"ל דכוונתו אפילו כשמוזיל גביה. וראה לעיל הערה 26.

ממש שמוכר לו חפץ עם מום בדמי חפץ שאין בו מום". והיה כבר נתבאר דזה אינו, דבפירוש משמע מדברי אדה"ז לא ידך גיסא.

מתוך כל זה יוצא לדינא, שהמאפיות שמוכרות מצות מהודרות עבודת יד, ואין מודיעים ללקוחות שמנין החיי רגעים אצלם שונה מהמנהג הרגיל, עם היות שהן כשרות, אבל מ"מ זה בגדר "יש מום במקומו" [וצריך להודיעו ללוקח". ואם מצות האלו נמכרות במחיר המצות שבהם נוהגים ההידור דת"י רגעים מן הגיבול הראשון, יש כזה גם איסור אונאה ומקח טעות.

אך אפילו אם מוכרים את המצות השונות האלו במחיר זול מהמצות המהודרות יותר, שאז א"א ללוקח לברא בטענת אונאה, מ"מ כיון ד"יש מום במקומו" ולא הודיעו ללוקח, גם נחשב הפסד ללוקח שאין לו מצות כפי שהיה בדעתו לקנות, הרי לפי פסק אדה"ז יש כאן איסור דאורייתא של גניבת דעת, אע"פ שלא הטעהו בשויו.

ביטול מקח בדבר דברלי אינשי מיניה

הרמ"א בחו"מ שם (סי' רלב סי"ב) פוסק: "אפילו טריפה שאנו אוסרין מספק — מבטל המקח, ואין המוכר יכול לומר אייתי ראיה דטריפה הו"י". וב'נתיבות המשפט' שם (חידושים סקי"ב) הוסיף על דברי הרמ"א: "והוא הדין חומר בעלמא".

מקור הלכה זו מדברי הר"ן (חולין ג, ב) — יד, א-ב מרפי הרי"ף). ומבאר הר"ן טעמו:

שכתוך בשר השחוטה שמוכר לו כולל גם בשר נבלה, וא"כ איירי כשאנו מוזיל גביה. וע"ז דוקא הוסיף "אע"פ שהנבילה אצלו כשחוטה", וא"כ לכאורה מאי נפק"מ ליה ללוקח, אבל מ"מ רמאות גמורה היא דשווי בשר זה בעצם הוא פחות. משא"כ בהל' דעות כתב: "לא ימכור לגוי בשר נבילה במקום" שחוטה", והיינו אפילו כאשר מוזיל לו.

ומה שהקשה דא"כ למה כתב הרמב"ם בהל' מכירה: "ואפילו לגנוב דעת הבריות בדברים אסורי", לא קשה כלל. הרמב"ם פתח לפרט האיסורים דמקח וממכר, כלשונו: "אסור לרמות את בני אדם במקח וממכר או לגנוב את דעתם". כלומר, כאן ההסתכלות הוא מצד הלוקח שהוא המרומה. ע"כ ודאי צריך לכתוב כאן גם האיסור דגניבת דעת בגדר הב' כאשר היא במקח וממכר. משא"כ בהל' דעות פתח בענין מדותיו של האדם (המוכר עצמו): "אסור לאדם להנהיג עצמו בדברי חלקות ופתוי, ולא תהיה אחד כפה ואחד כלב, אלא תוכו ככרו", ובגדר זה הוא דכתב: "ואסור לגנוב דעת הבריות ואפילו דעת הגוי. כיצד לא ימכור לגוי בשר נבילה במקום שחוטה", דהיינו מצד הגונב דעת ולא מצד הלוקח. אף שכוראי מוזיל ליה ואין כאן מרומה כלל מצד דיני מקח וממכר, מ"מ מצד המוכר גניבת דעת היא.

ובאמת, מה שהכריחו ליניב שפתיים' לדחות דברי עצמו, הוא לפי הבנתו את שיטת אדה"ז, כמו שכתב: "דעת הגר"ז דמדאורייתא ליכא איסורא אלא באופן הא' שמפסידו ממון

32. כ"ה הגירסא בדפוסי הרמב"ם וכדפוס הראשון (רומי רמ). ור"י קאפח בפירושו להל' דעות שם (סוף אות 10) הביא דבי"ד רוד' כבר העיר על שינוי הלשון שבין הל' דעות להל' מכירה. ואפילו לפי המבואר ב"ליקוט שינוי נוסחאות' להל' דעות שם גירסת כתבי-היד הוא "בכלל" גם בהל' דעות, וכ"כ ר"י קאפח שם, אמנם גם לדבריהם הרי בהמשך ההלכה: "ולא מנעל של מתה במקום מנעל של שחוטה", גם לפי גירסת רוב כתבי-היד דייק הרמב"ם לכתוב שם "במקום". וב"ליקוט שינוי נוסחאות' שם העירו מלשון הגמרא (חולין שם): "ותגולת טרפה הוא ויהבה ניהליה במר שחוטה", ופרש"י: "בחילוף שחוטה".

וע"פ המבואר בפנים יש לבאר עוד דיוק כלשון הרמב"ם. דבהל' מכירה כתב: "ואין מוכרין בשר נבלה לגוי ככלל בשר שחוטה", ואילו בהל' דעות כתב: "לא ימכור בשר נבילה במקום שחוטה", ולא כתב: "בשר שחוטה". ואולי י"ל דבא להגיש את החילוק הנ"ל, דבהל' מכירה הרי מערב כאן שני סוגי בשר, בשר נבלה בבשר שחוטה, ואילו בהל' דעות גניבת הדעת הוא רק כזה דאותו בשר שמכר לו הרי מגדר אחר, נבילה במקום שחוטה. שינוי הנ"ל מתאים לגירסת כתבי-יד דהרמב"ם, וראה ב"ליקוט שינוי נוסחאות' הל' מכירה שם. אמנם לפי גירסת הדפוסים ודפוס הראשון, לא נאמר בהל' מכירה "בשר", ואילו בהל' דעות נאמר "בשר שחוטה". על גירסת הדפוסים בהל' דעות לא העירו כלל ב"ליקוט שינוי נוסחאות' שם.

ג'ניאר 282
חולין 3?

ששי שיטות מחדושי הלכות

אליה רבה

הם חדושי הלכות גפ"ת על ששי מסכתות ה"ה

כתובות קידושין גיטין ב"ק בבב חולין

חברו וגם יסדו הנאמן הגדול המפורסם הרב המחבר ספר **אליה רבה** וספר **אליה זוטא** על ש"ע ולבוש א"ה פ"ה טוהר"ר **אליה שפירא זצ"ל** שהי' ריש מתיבתא ודרשן דק"ק פראג בן הרב הנאמן טוהר"ר **חיים שוה"א** אב"ד דסרינא פיהם בן תנאון הגדול המפורסם בדורו טוהר"ר **שמעון זצ"ל** שהי' אב"ד ור"ס בק"ק פראג :

במצות ובהנחה כד הנאמן המחבר זצ"ל ה"ה האלף הקלין החורגי הרבני נבאישל לזקה כהר"ר **אליה יג"ו** בן השנת הרבני כהר"ר **חיים זצ"ל** מפיורדא חתן הנאמן המחבר זצ"ל ה"ה * אשר הויל ככפוסטיוס * להוליא לאור העלמות אשר הי' בעלם עד הי' * כאשר יחר עדברי' נראה עתוך הקדמה שלו לזכות את הרבני' וזכות המחבר יגן עלינו חתן :

וחשלים מלחכתו צהרז סיון צמח **יובא אליו מכתב מאליהו** הנביא לאחר לפ"ק :
בבב"א ברש"ש המשובה של כהר"ר **אייצק יצ"ו** בן כהר"ר **ליב ב"ב ז"ל** :

בפיורדא

